

INHOUD

Voorwoord	7
Samenvatting <i>De Zwarte Zwaan</i>	13
Proloog	15
Eerste deel: Umberto Eco's antibibliotheek	21
Tweede deel: ons gebrek aan voorspellend vermogen	45
Derde deel: de grijze zwanen van Extremistan	63
Vierde deel: het einde	79

VOORWOORD

De Zwarte Zwaan van Nassim Nicholas Taleb verscheen in 2007 en werd in *The Sunday Times* in 2009 een van de invloedrijkste boeken van na de Tweede Wereldoorlog genoemd.* Niet de minsten, onder wie Nobelprijswinnaar Daniel Kahneman, hebben verklaard dat het boek hun kijk op de wereld heeft veranderd. In zijn bestseller *Ons feilbare denken* haalt Kahneman diverse voorbeelden aan uit *De Zwarte Zwaan* om de werking van ons brein uit te leggen.

Dat Talebs boodschap over onverwachte, impactvolle gebeurtenissen in die tijd een snaar raakte, is niet zo vreemd. Niet lang na de publicatie brak de financiële crisis van 2008 uit, terwijl de aanslagen van 11 september 2001 nog vers in het geheugen lagen. Vijftien jaar later is de term ‘Zwarte Zwaan-gebeurtenis’ voor een grote, impactvolle gebeurtenis ingeburgerd in discussies over risico’s en heeft hij aan actualiteit niet ingeboet, met de Russische aanval op Oekraïne en de coronapandemie als grote onvoorziene schokken waarvan de enorme impact door niemand was voorspeld. (Overigens was die laatste gebeurtenis volgens Taleb wel degelijk te voorzien en daarom eerder een ‘grijze zwaan’.)

* www.thetimes.co.uk/article/books-that-helped-to-change-the-world-qbhxvgz2kwh

De Zwarte Zwaan

Taleb heeft zich zijn hele leven verdiept in de rol van toeval, kans en risico, en als optiehandelaar heeft dat hem financiële onafhankelijkheid opgeleverd. Zijn boodschap in *De Zwarte Zwaan* is dat we blind zijn voor volledig onvoorziene gebeurtenissen, die vaak een veel grotere impact hebben dan we ons kunnen voorstellen. Daarvoor zijn allerlei mechanismen in ons denken én in de aard van informatie zelf verantwoordelijk. Ons brein gaat uit van geleidelijkheid, terwijl de realiteit ons grote schokken serveert. Veel impactvolle gebeurtenissen volgen niet de wetten van Mediocristan, waarbij kansen zich gedragen volgens de klokvormige normaalverdeling van Gauss, maar die van Extremistan, waarbij machtsfuncties en fractale patronen het beeld bepalen.

Toeval is logisch, weten we van Johan Cruijff, maar in oude tijden was toeval nog veel logischer dan nu. Dat de toekomst ongewis was, was een gegeven. Het lot was sowieso in handen van wispelturige goden. Het vertrouwen in – volgens Taleb vaak ten onrechte – als wetenschappelijk bestempelde methodes maakt ons in toenemende mate kwetsbaar voor die blindheid voor toeval, terwijl globalisering en verknoping van netwerken de kans op heel grote schokken verergeren, zoals de wereldwijde financiële crisis in 2008, die begon op de Amerikaanse huizenmarkt, heeft laten zien.

Als speculant is Talebs conclusie dat je je weddenschappen beter zo kunt spreiden dat je zeker weet dat je geen risico's neemt waardoor je geruïneerd kunt worden. Tegelijkertijd moet je niet bang zijn om kleine verliezen te nemen, zolang die ervoor kunnen zorgen dat je jezelf in een positie manoeuvreert waarin je er klaar voor bent

om een grote klapper te maken als er een positieve Zwarte Zwaan voorbijkomt.

Over Nassim Nicholas Taleb

Nassim Nicholas Taleb werd in 1962 geboren in een vooraanstaande Libanese familie van onder anderen landeigenaren en politici. Tijdens zijn tienerjaren maakte hij mee hoe zijn land, eeuwenlang een smeltkroes van verschillende groepen en religies, verviel in een bloedige burgeroorlog.

In zijn boeken vertelt hij al jong gegrepen te zijn door filosofie en geschiedenis, maar hij eindigde toch op de prestigieuze Amerikaanse businessschool Wharton. Na zijn MBA-opleiding begon hij als optiehandelaar en 'quant' op Wall Street, waar hij op zoek ging naar onvolkomenheden in het financiële systeem, waarmee hij kon speculeren. Dat leverde hem op de Zwarte Maandagbeurskrach van 19 oktober 1987 een klapper op die hem financieel onafhankelijk maakte.

In de jaren die volgden zag Taleb hoe goedbetaalde en zogenaamd prudent en wetenschappelijk opererende bankiers met hun in Londen gesneden pakken en stropdassen van Ferragamo opnieuw de mist in gingen rond de *savings and loan*-crisis, de roebelcrisis en het faillissement van het door Nobelprijswinnaars geleide hedgefonds Long-Term Capital Management. Drie jaar na de aanslagen op het World Trade Center in New York in 2001 publiceerde hij *Misleid door toeval*, dat een bestseller werd en door zakenkrant *The Financial Times* werd uitgeroepen tot 'beste businessboek van het jaar'. Net als de boeken die hij later zou publiceren, is het een mengeling van een essay,

autobiografische elementen, een geschiedenisles, anekdotes, tirades en pleidooien, waarin hij zijn meningen en kennis van klassieke en moderne filosofen, geschiedenis en literatuur niet onder stoelen of banken steekt. Taleb zet uiteen hoe gemakkelijk de mens zich laat foppen door toevallige gebeurtenissen, omdat ze niet passen bij de manier waarop hij voor zichzelf chocola probeert te maken van de wereld om hem heen.

Plaats in het werk

Een onbekende was Taleb op het moment dat hij *De Zwarte Zwaan* lanceerde dus allang niet meer, en het boek staat ook niet op zichzelf. Het is het tweede uit een reeks van vijf titels die het monster van het toeval in de bek kijken onder de verzamelnaam *Incerto*. De serie bestaat behalve uit *Misleid door toeval* (2004) en *De Zwarte Zwaan* uit *Het bed van Procrustes* (2010), *Antifragiel* (2012) en *Skin in the game* (2018). Ieder nieuw boek borduurt voort op thema's die Taleb in een eerder boek al aansneed. Zo introduceert hij in *Misleid door toeval* het Zwarte Zwaan-probleem, dat eerder al werd opgemerkt door de Engelse filosoof en politiek econoom John Stuart Mill (1806-1873).

Na *De Zwarte Zwaan* publiceerde Taleb met *Het bed van Procrustes. Filosofische en praktische aforismen* een verzameld werkje van pittige onliners over de moderne samenleving en wat daarmee mis is – en dat blijkt heel wat. *Antifragiel* is weer een inhoudelijk essay en borduurt voort op het fenomeen van de Zwarte Zwaan en hoe daarbij het best met risico's om te gaan. Wie geruïneerd kan worden door een Zwarte Zwaan is fragiel, maar het tegenovergestelde daarvan is niet een persoon of organisatie

die de schok doorstaat en dus robuust is, maar iemand die juist sterker uit een grote impactvolle gebeurtenis tevoorschijn komt: antifragiel. Wie leeft in een wereld die zo onzeker en onvoorspelbaar is als de onze, kan er immers maar beter voor zorgen dat hij in een positie is om daarvan te profiteren. Mensen hebben de neiging op een schok te reageren met overdreven maatregelen om ervoor te zorgen dat zo'n schok nooit meer kan voorkomen. Volgens Taleb moet echter niet het tegengaan van alle risico's het doel zijn, maar moeten we ervoor zorgen dat we kunnen profiteren van toevallige gebeurtenissen. Levende dingen worden sterker door ze aan een kleine hoeveelheid stress bloot te stellen; samenlevingen, bedrijven en kinderen worden er beter van als ze op hun bek kunnen gaan, zonder ingrijpen en bemoeienis van ambtenaren, toezichthouders en ouders.

Op dat thema gaat Taleb verder in in *Skin in the game, Verborgene asymmetrieën in het dagelijks leven*. Daarin betoogt hij dat mensen alleen recht van spreken en beslissen hebben als ze zelf wat te verliezen hebben bij het standpunt. Dat ze innemen.

Alleen pijn helpt ons werkelijk om in de toekomst slimme beslissingen te nemen en is dus een zelfcorrigerend mechanisme dat helpt antifragiel te worden. Als iemand die pijn bij anderen kan leggen, zonder daardoor zelf geraakt te worden, is dat het recept voor slechte beslissingen en oneerlijke uitkomsten. 'Skin in the game', zoals het in het Engels heet als iemand ergens een belang in heeft, laat zien dat iemand staat voor wat hij doet of zegt. Daarmee stipt Taleb een ethische kant aan: *practise what you preach*, of houd je mond.

Behalve zijn boeken voor een breder publiek heeft Taleb ook meer dan tachtig wetenschappelijke artike-

len op zijn naam staan over onderwerpen variërend van statistische natuurkunde en kwantitatieve financiële economie tot genetica en internationale betrekkingen en een technische versie van zijn *Incerto*-werk. Dit vermeldt de levensbeschrijving waar zijn eigen website *fooledby-randomness.com* naar verwijst. Die leert ook dat Taleb zijn tijd tegenwoordig grotendeels in de ‘intense afzondering van zijn studeerkamer’ of als ‘flaneur mediterend in cafés’ doorbrengt.

Voor deze samenvatting is onder andere gebruikgemaakt van de Nederlandse vertaling van *De Zwarte Zwaan* door Jan Braks, die werd uitgegeven door Uitgeverij Nieuwezijds. Nederlandse vertalingen van bepaalde begrippen die Taleb hanteert, zijn hieruit overgenomen. Dit boekje volgt de hoofdstukindeling van het boek en de voorbeelden zijn overgenomen uit het oorspronkelijke werk.

Wouter van Bergen
Amsterdam, juni 2023

SAMENVATTING

De Zwarte Zwaan

PROLOOG

Taleb valt meteen met de deur in huis over de herkomst van het begrip ‘Zwarte Zwaan’. In de eerste regels van zijn inleiding vertelt hij hoe het voor bewoners van de oude wereld een duizenden jaren vaststaand feit was geweest, gestaafd door onwankelbaar empirisch bewijs, dat zwanen altijd wit waren. Totdat ze Australië bereikten en daar de zwarte variant tegenkwamen. Eén vogel was genoeg om de conclusie uit miljoenen waarnemingen te ontkrachten.

Taleb gebruikt de metafoer van de Zwarte Zwaan (in het gelijknamige boek heeft het begrip hoofdletters gekregen, in Talebs eerdere werk *Misleid door toeval* nog niet) voor gebeurtenissen die voldoen aan drie kenmerken. Een Zwarte Zwaan is een gebeurtenis die 1) een zeldzame uitzondering op de regel is en waarvoor geen aanwijzingen bestonden dat ze kon bestaan, waarvan 2) de impact extreem is en die 3) achteraf toch heel aannemelijk is. Juist dit soort gebeurtenissen bepaalt de geschiedenis en komt – ondanks de toename van kennis en informatie – steeds vaker voor. Dat wordt veroorzaakt door de toegenomen complexiteit en verwevenheid van onze samenleving.

Een beperkt aantal Zwarte Zwanen verklaart bijna alles in ons leven, doceert Taleb; van het aanslaan van grote ideeën en religies tot de loop van de geschiedenis en van ons eigen leven. Een schoolvoorbeeld is de Eerste Wereldoorlog. Historici en geschiedenisleraren hebben ons bedolven onder geleerde verklaringen achteraf die uitleggen waarom de Eerste Wereldoorlog uitbrak. Maar niemand had in 1914 enig idee dat de geschiedenis van de

twintigste eeuw een radicale wending zou nemen toen de jonge anarchist Gavrilo Princip in Sarajevo zijn kogels afschoot op keizer Franz Ferdinand.

Hetzelfde kan volgens Taleb worden gezegd van de opkomst van Hitler, de plotselinge ineenstorting van het Sovjetrijk, de beurscrash van 1987, de opmars van het internet en de opkomst van moslimfundamentalisme. Alle grote ontwikkelingen in epidemieën, mode, kunst, trends en gedachtegoed gedragen zich volgens de dynamiek van de Zwarte Zwaan.

We zijn blind

En toch gaan we door het leven alsof Zwarte Zwanen nooit voorkomen, uitgaande van de kennis die we al hebben en denkend dat die ons een goed beeld geeft van wat ons in de toekomst te wachten staat. Dat doet niet alleen de man in de straat, ook sociale wetenschappers hebben er een handje van. Zij proberen als zogenaamde experts de schijn van harde wetenschap op te houden, maar misbruiken de wiskunde om intellectuele fraude te verhullen, meent Taleb. De sociale wetenschappen gaan het nog zwaar krijgen verderop in dit boek.

Onze blindheid voor de rol die toevallige gebeurtenissen en de enorme gevolgen die ze soms hebben kunnen spelen, staat voor Taleb centraal in zijn boek. Denk bijvoorbeeld eens na over je eigen leven. Hoeveel levensbepalende gebeurtenissen hielden zich aan een dienstregeling? Hoe vaak vonden ze plaats zoals ze waren gepland?

De logica achter Zwarte Zwanen maakt wat je niet weet belangrijker dan wat je wel weet, en hun impact wordt vergroot door het feit dat ze onverwacht zijn. De aansla-